

Młody odbiorca
w kręgu lektur
pożytecznych i szkodliwych

NR 2910

Młody odbiorca w kręgu lektur pożytecznych i szkodliwych

pod redakcją
Krystyny Heskiej-Kwaśniewicz

przy współpracy
Sylwii Gajownik

Redaktor serii: Nauka o Książce i Bibliotece –
Book and Library Science –
Buch und Bibliothekswissenschaft

Irena Socha

Recenzent

Bogumiła Staniów

Książka dotowana przez ING Bank Śląski

Publikacja będzie dostępna – po wyczerpaniu nakładu – w wersji internetowej:

Śląska Biblioteka Cyfrowa

www.sbc.org.pl

Spis treści

Od redaktorek	7
Małgorzata Gwadera	
O zagrożeniach płynących z czytelnictwa dzieci i młodzieży w XXI wieku	9
Katarzyna Krupka-Jedynak	
Dziecko czytające. Obrazy lektury „książki zakazanej” w polskiej kulturze II połowy XIX i na początku XX wieku (na wybranych przykładach z literatury pięknej i pamiętników)	23
Alicja Baluch	
O korzyściach płynących z właściwego rozpoznania w praktyce lektury	35
Alicja Ungeheuer-Gołąb	
„Łzy i dreszcze”. O emotywnym odbiorze literatury dziecięcej	45
Michał Rogoż	
Kubuś Puchatek jako bohater wielu pokoleń. Z dziejów recepcji arcydzieła Alana Aleksandra Milne’a na polskim rynku wydawniczym	59
Zofia Budrewicz	
Modne, bo pożyteczne. Wartość i edukacyjne znaczenie międzywojennych podróży krajoznawczych dla młodzieży	77
Zofia Ożóg-Winiarska	
Bianca Pitzorno i jej bohaterowie	93
Marta Nadolna	
Lęk przed książkami o Lwowie	111

Krystyna Heska-Kwaśniewicz Książki harcerskie – książki groźne	123
Ewa Jabłońska-Stefanowicz „Szkolne” edycje klasyki po 1989 roku. Szkody i pożytki	135
Sylwia Gajownik O szkodliwości książek trywialnych	155
Barbara Pytlos Portret nastolatki kreowany na łamach miesięcznika „Dziewczyna” w latach 2005–2009 (rekonesans badawczy)	167
Katarzyna Tałuć Przejaw młodzieżowego buntu czy walki politycznej? Niezależne młodzieżo- we czasopisma w Polsce lat 80. XX wieku	175
Małgorzata Chrobak Postawy wobec obcości w prozie dla młodzieży po 1989 roku	189
Renata Grigoriew Oniryczny most porozumienia z dzieckiem, które boi się ciemności. Na przykładzie poezji Danuty Wawiłow	203
Agnieszka Kotwica Biblioterapeutyczna działalność śląskich bibliotek na przykładzie Biblioteki Śląskiej w Katowicach i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Zabrze	221
Barbara Mauer-Górska Biblioterapia a edukacja informacyjna z zakresu wiedzy o zdrowiu	233

Od redaktorek

W refleksji badawczej nad czytelnictwem w ostatnich dziesięcioleciach coraz częściej pojawia się problem odpowiedzialności za rekomendowaną lekturę, i to zarówno w aspekcie historycznym, jak i współczesnym. Dzieje odbioru niektórych książek są bardzo interesującym świadectwem tego, że słowo drukowane to nie tylko treści edukacyjne, poznawcze czy dobra rozrywka, ale czasem także przekaz ideologiczny, który może okazać się groźniejszy niż granaty. Groźniejszy, bo zwielokrotniony nie tylko przez wysokość nakładu, ale i liczbę czytelników, którzy wzięli książkę do rąk. Dla kogo drukowane słowo jest pożyteczne, a dla kogo groźne; co jest niebezpieczeństwem umownym, swoistą metaforą lęku przed wolnością, na przykład w systemie totalitarnym (Krystyna Heska-Kwaśniewicz, Marta Nadolna, Katarzyna Tałuc), a co niesie faktyczne zagrożenie i dla kogo – to problemy nieustannie powracające w refleksji nad czytelnictwem.

Dzieje książek „zakazanych” (Katarzyna Krupka-Jedynak) są tematem fascynującym, mającym już bogaty stan badań¹. Równie atrakcyjne jest szukanie odpowiedzi na pytania, kto komu zakazywał jednych lektur, a zalecał inne, i czym się kierował w swych rekomendacjach. Czy kiedykolwiek udało się połączyć w tej kwestii piękne z pożytecznym (Zofia Budrewicz, Zofia Ożóg-Winiarska)?

Tom niniejszy w swym głównym przesłaniu poświęcony jest dziejom zarówno takich książek (i czasopism), które dzięki przekazowi pokoleniowemu dostarczały wzruszeń kolejnym generacjom (Michał Rogoż), jak i takich, które włożone w dziecięce ręce przez niefrasobliwego wydawcę i nieświadomego niczego rodzica (Małgorzata Gwadera, Sylwia Gajownik,

---

¹ Por. S. Z a b i e r o w s k i: *150 lat „Ody do młodości”*. Warszawa–Kraków 1973.

Barbara Pytlos) mogą spowodować ogromne szkody w psychice młodych czytelników. Lektury tego drugiego typu nie tylko bowiem kształtują fatalny gust estetyczny, lecz także uczą lekceważenia kultury osobistej, niszczą naturalne dla człowieka poczucie intymności, higieny osobistej i psychicznej, odzierają z należnego szacunku prywatność własną oraz drugiego człowieka, niejednokrotnie sprowadzają świat wartości do błyszczący i lakieru do włosów.

Czytelnik niedorośli, nawet ten nastoletni, jest odbiorcą bardzo wrażliwym i bezbronnym (Alicja Baluch, Alicja Ungeheuer-Gołąb, Marta Chrobak), kieruje się głównie emocjami. Warto uświadamiać o tym zarówno wydawców, jak i bibliotekarzy. Nie można jednak pominąć faktu, że książka jest także wartością handlową i w pogoni za zyskiem wydawca może o odpowiedzialności za czytelnika zapomnieć, „wkładając” w młode ręce publikacje bezwartościowe czy niszcząc nieodpowiedzialnymi działaniami edytorskimi to, co wartościowe (Ewa Jabłońska-Stefanowicz). Wybitny holenderski psycholog Douwe Draaisma w znanej książce *Fabryka nostalgii. O fenomenie pamięci wieku dojrzałego* zauważa, że najsilniejszy ślad na psychice człowieka odciskają książki przeczytane w młodym wieku, to one „zmieniają w nas coś definitywnie”². Tym większa więc jest odpowiedzialność osób, które kierują do młodego odbiorcy nieodpowiednie książki.

Są też książki, „które leczą”. Publikacjami takimi zajmuje się biblioterapia, dynamicznie rozwijająca się współcześnie i przebijająca do świadomości społecznej, co jest kolejnym pożytkiem z właściwego rozpoznania możliwości lektury. Z tego właśnie powodu w prezentowanym tomie znalazły się teksty poświęcone biblioterapii (Renata Grigoriew, Agnieszka Kotwica, Barbara Mauer-Górska).

Mamy nadzieję, że ze względu na podjętą tematykę książka niniejsza, stworzona wspólnym wysiłkiem badaczy różnych pokoleń, reprezentujących kilka ośrodków akademickich w Polsce, trafi do szerokiego grona odbiorców i okaże się pożyteczna zarówno dla bibliologów, zwłaszcza czynnych bibliotekarzy, jak i dla badaczy literatury, pedagogów oraz wszystkich czytelników, którym nieobojętne są sprawy dziecięcej i młodzieńczej lektury.

---

² D. D r a a i s m a: *Fabryka nostalgii. O fenomenie pamięci wieku dojrzałego*. Przeł. E. J u - s e w i c z - K a l t e r. Wołowiec 2010, s. 92.

Redaktor **Barbara Jagoda**
Projektant okładki i redaktor techniczny **Małgorzata Pleśniar**
Korektor **Sabina Stencel**
Skład i łamanie **Edward Wilk**

Copyright © 2012 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-226-2014-4

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 15,25. Ark. wyd. 17,0.
Papier offset. kl. III, 90 g   Cena 22 zł (+ VAT)

Druk i oprawa: PPHU TOTEM s.c.
M. Rejnowski, J. Zamiara
ul. Jacewska 89, 88-100 Inowrocław